

Adámková, Stanislava

Rok Gogola v Brně a Budapešti

Opera Slavica. 2011, vol. 21, iss. 1, pp. 62-64

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117657>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

anebo E. J. Kapacova analyzuje propojení tvorby V. P. Astafjeva s I. A. Buninem. V dalších člancích nalezneme také úvahy o reflexi, o přímém nebo nepřímém převzetí uznávaných estetických principů. Ne zcela vhodným se nám však zdá umístění článku o VI. Sorokinovi v závěru sborníku. I když je tento autor samozřejmě spojen s literární tradicí (člověk se vždycky formuje v nějakém kontextu – vakuum není možné), ale protože je apologetou a ikonou úplně jiné doby – totiž konceptualismu a postmoderny – nezdá se nám toto zakončení logické. Na druhou stranu ale takové otevřené finále může předjímat jisté koncepční rozhodnutí a pohled zaměřený do budoucna.

Polina Zolína

Rok Gogola v Brně a Budapešti

Litteraria Humanitas XV. *N. V. Gogol: Bytí díla v prostoru a čase (studie o živém dědictví)*. Ed. Josef Dohnal, Ivo Pospíšil, Ústav slavistiky FF MU, Tribun, Brno 2010. 482 s. ISBN 978-80-7399-197-5.

Гоголь и 20 век. *Материалы международной конференции, организованной докторской программой ELTE „Русская литература и культура между Востоком и Западом“*. Ed. Hetényi, Z., Dukkon, A., Kalafatics, Z. Dolce Filologia, Budapest 2010. 304 s. ISBN 978-963-284-153-3.

Vloni proběhlo další velké literární výročí, rok 2009 byl totiž organizací UNESCO vyhlášen rokem Gogola. Oslavy dvoustého výročí jeho narození sice zdaleka nebyly tak bouřlivé, jako Puškinovy oslavy o deset let dříve, většina kulturních a vzdělávacích institucí nicméně neopomněla na jubileum zareagovat. V Rusku se Gogol vyhnul všeobecně rozšířenému povědomí typu „Puškin je naše všechno“, a tak byl přístup k jeho dílu vždy opatrnější a střízlivější. Možná i to je důvodem, proč jsou stále aktuální Gogolova slova: Я почитаюсь загадкой для всех, никто не разгадает меня совершенно.¹ Od napsání těchto slov však uplynulo hodně vody a světlo světa spatřily dva sborníky, které se pokoušejí podkrýt některé záhady Gogolovy „stále živé duše“.

Ke konci loňského roku byl v Brně vydán patnáctý díl řady Litteraria Humanitas. Tento sborník vychází již od devadesátých let a věnuje se rozličným tématům nejen z oblasti literární vědy. Tak jako byl sedmý díl v roce 2000 logicky věnován A. S. Puškinovi, patří nejnovější sborník památce Gogolově. V redakci Josefa Dohnala a Ivo Pospíšila bylo zařazeno přes padesát článků a studií, z nichž mnohé zazněly v Brně na konferenci věnované problematice zkoumání tvůrčího odkazu N. V. Gogola (Проблемы изучения творческого наследия Н. В. Гоголя, 13.-14. 10. 2009). Po necelém roce přichází sborník s názvem **N. V. Gogol: Bytí díla v prostoru a čase (studie o živém dědictví)**.

Z důvodu značné komplikovanosti Gogolových literárních postupů se zanedlouho po smrti z Gogola stal více symbol a mýtus ruské literatury, než konkrétní autor konkrétních

¹ „Myslím, že jsem záhadou pro všechny. Nikdo mě nemůže zcela pochopit.“ Z dopisu matce. (Překl. aut.)

děl. Poměrně dlouho byl otrocky přejímán Bělinského názor řadit Gogola k naturální škole, postupem času se však ukázalo, že pojem realismus Gogolovo dílo nepojme a na autora se začalo nahlížet nejen jako na zakladatele kritického realismu, ale i jako na prvního experimentátora s postmodernismem. V souladu s tímto směřováním jsou koncipovány mnohé sborníkové studie, jež z nejrůznějších úhlů pohledu hledají nové přístupy ke Gogolovu literárnímu odkazu.

V řadě příspěvků se dočítáme například o tom, jak odkaz Gogolovy poetiky žije vlastním životem v dílech jiných autorů prostřednictvím intertextu, remaku, sequelu, aluze, reminiscence a podobně. Kupříkladu ve studii N. Bedzirové se dozvíme o gogolovském intertextu v ruské a ukrajinské postmoderní próze. K polemice je zde předložen překvapivý názor V. A. Guseva, že Puškin i Gogol postupně ztrácejí svůj status proroka a učitele. „Postmoderní spisovatelé nemohou Puškina ani Gogola ve skutečnosti považovat za *kulturní hrdiny*, neboť to nové a důležité, co hlásali, nyní ztrácí na důležitosti.“² O zjednodušenosti Gusevova pohledu na složitý vztah postmodernistů ke klasické literatuře však svědčí role, kterou gogolovský intertext sehrál při vzniku děl modernistů, postmodernistů i spisovatelů posledního desetiletí (např. Bělýj, Sologub, Charms, Bulgakov; Jerofejev, Pelevin, Sorokin, Dibrov, Andruchovič; Sanajev, Griškovec, Petruševská). Gogolova osobnost i dílo je v jejich tvorbě klíčovým prostředkem při hledání národní identity a při pokusech o výklad budoucnosti Ruska i celého světa.

Ohlasem Gogolova díla v tvorbě Andreje Bitova se zabývá studie N. Korablevové, v níž je román *Puškinský dům* představen coby osobitě dějiny ruské literatury. Inspirační fenomény Puškin a Gogol zde představují dva samostatné proudy v současné literatuře.

Intertext však není jediným jednotícím tématem publikace. Značný zájem teoretikové věnují *Petrohradským povídkám*. V brněnském sborníku se jimi zabývají J. Dohnal, V. Gorczyca, N. Korablevová, J. Kostincová, O. Kravčenko, P. Kučera, Z. Pechal, I. Regéczi, O. Richterek, V. Žemberová a další. Ve studii Oldřicha Richterka o českých překladech *Petrohradských povídek* se například dočteme o kreativním přístupu dnes již zesnulé překladatelky Anny Novákové († 2005) k překladu Gogolova petrohradského cyklu. V *Plášti* se Nováková vzdala tradičního přenosu jména Bašmačkin, které pouhým přepisem ztrácí svoji semantickou asociaci s botou, a darovala proto Akakiji Akakijevičovi příjmení nové: Botičkin.

Paleta témat se týká nejen literárních, ale i hudebních ztvárnění Gogolova odkazu, přičemž nejde jen o realizaci jeho díla v operních librettech (článek D. Kšicové, K. Lepilové), ale i o nezvyklé téma hudebnosti jeho prozaických textů (D. Kšicová).

Brno pochopitelně nebylo jediným evropským městem, kde promptně zareagovali na gogolovské jubileum. Kromě jiných to byla i Budapešť, kde 5.–7. listopadu 2009 proběhla konference, ze které byl vydán sborník pod názvem **ГОГОЛЬ И 20 ВЕК**. Pokud se v obsáhlejších brněnském sborníku objevují paralely s literaturou dvacátého a jednadvacátého století jen v některých studiích, sborník budapešťský si toto téma klade primárně za cíl. Již v úvodu je totiž deklarována snaha sjednotit názory literárních vědců devatenáctého století, podle nichž ruská literatura skončila v jejich století, a odborníků století dvacátého, kteří tvrdí, že o literatuře devatenáctého století již bylo vše řečeno a není dále co zkoumat. Tyto dva protichůdné postoje se prolínají ve studiích maďarského sborníku.

² Viz str. 23. Překl. aut.

I zde je mnoho místa věnováno recepci Gogola ve stříbrném věku (A. Gračeva, M. Gyöngyösi, Z. Hetényi, D. Kšicová, S. Katalin, P. Dóra), jakož i v tvorbě postmodernistů (L. Safronova, Z. Kalafatics). Ani v Budapešti neopomněli zmínit *Petrohradské povídky* (J. Mann hovořil o dvou redakcích *Podobizny*), objevuje se však i ojedinělé téma, nahližející na literární problém z hlediska medicínského: *Gogol v evropské a ruské psychoanalýze počátku 20. století* (S. Sarolta).

V obou sbornících nacházíme několik souhrných studií. Je to například práce I. Pospišila o současných tendencích v gogolovském bádání či reminiscenční studie M. Polonského přibližující stoleté výročí narození Gogola na materiálech z ruských novin roku 1909. V maďarském sborníku je takovou souhrnnou prací příspěvek týkající se vývoje maďarské perцепce Gogola (A. Dukkan).

Stanislava Adámková

Postmoderní kniha o postmoderně: Marčokův „husarský kousek“

Marčok, V.: V postmodernom labyrinte. Literárne a informačné centrum, Bratislava 2010.

Nápaditou, odlehčenou knížku, psanou jakoby lehkým perem, současně však ztěžklou takřka šílenou faktografií, z níž vyčnívá autorova znalost, sečtělост, kreativita a schopnost nadhledu a odstupe – je to svého druhu „husarský kousek“ tohoto literárního teoretika, historika a kritika, který se vždy uměl nezalíbit všem a tím se stát výraznou a významnou postavou slovenské literární vědy. Jeho knihu bychom mohli nazvat koláží, kdyby koláž nepatřila spíše k moderně. Její skladba připomene Válku s mloky, ale jde přitom o seriózní literárněvědnou práci, vskutku reprezentativní encyklopedii postmoderny, především se slovenskou aplikací. Uvedení smutečního oznámení M. Kasardy (1997) o smrti postmoderny na Slovensku ve 24:00 31. 12. 1996 z důvodu „staroby, bezúčelnej nemohúcnosti čokoľvek povedať a totálneho vyprchania postmoderny jako biologického, jazykového, estetického a každého ďalšieho druhu“ navozuje kontroverzní tón, jenž si kniha udržuje až do konce. Ještě přesněji: její text je permanentně pod napětím a provokuje. Autor si pohrál s názvy kapitol a metaforičností jazyka (Pokus o prelet razrastajúcim sa labyrintom, „zakliesnené“, „zavesené“, „visuté“ problémy/témy, zakázané a zvinuté apod.). Jeho vlastní výklad je systematicky prokládán citáty osobností, které o postmoderně kdy něco napsaly, ale je pravda, že z takřka bezbřehé literatury vybral Marčok tzv. světovou, hlavně anglosaské a francouzské proveniencie, a potom slovenskou. Toto zaměření je ostatně pochopitelné. Najdeme tu však i známé Poláky, občas i nějakého Čecha a Rusa. Kromě Welsche je tu i M. Petříček jr. se svým Úvodem do literární vědy, ale i F. Nietzsche, J.-F. Lyotard, N. Krausová, S. Žižek, klasik Hassan, P. Zajac, R. Barthes, S. Sontagová, I. Howe, jenž o postmoderní próze psal již roku 1959, R. Rorty, P. de Man, V. Bělohradský, J. Derrida, U. Eco, R. Sukenick, B. Baran, G. Deleuze, V. Šabík, T. Žilka, D. W. Fokkema (toho je tu až přespřiliš: nizozemský literární vědec, který se v 60. letech minulého století etabloval kremlologickou prací o sovětském vlivu na čínskou literární vědu, překvapil v první polovině 90. let 20. století na konferenci v beskydském